

УДК 324 (477)

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ МІКРОСОЦІАЛЬНОЇ СОЛІДАРНОСТІ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

А. О. Молдованенко

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
вул. Фонтанська дорога, 23, м. Одеса, Україна, 65009,
alpinall@rambler.ru*

Розглянуто соціальні медіа як новий інструмент формування соціальної солідарності на мікросоціальному рівні, а також проаналізовано ефективність такої солідарності.

Ключові слова: соціальні медіа, мікросоціальна солідарність, громадянське суспільство.

Сучасний український соціум значною мірою дезінтегрований. Він виступає наочним прикладом того, що відсутність солідарності в суспільстві, відсутність спільності поглядів і переконань громадян є одним із головних чинників наростання кризових явищ в економічній, політичній та соціально-духовній сферах. Саме тому проблематика формування соціальної солідарності для України має не лише теоретичне, а й практичне значення. Водночас, треба враховувати, що наша країна йде в ногу зі світовими тенденціями розвитку і неминуче вступає в інформаційну епоху. А це суттєво впливає на саму природу соціальної солідарності. Відбувається перехід від механічної солідарності до взаємодії нового типу, де основний ресурс – це інформація. Така солідарність виникає не на основі усвідомлення однаковості або залежності у зв'язку з поділом праці, а на тлі усвідомлення спорідненості знаходження в одному співтоваристві. Ключову роль в формуванні такої солідарності відіграють сучасні соціальні медіа. Вони є важливим інструментом збереження традиційних соціальних зв'язків і формування цілісної громадянської спільноти.

Метою статті є розгляд соціальних медіа як інструменту формування мікросоціальної солідарності в сучасному українському суспільстві, а також аналіз ефективності такої солідарності.

Дослідженням соціальних медіа, а також їхнім впливом на політичну соціальну солідарність присвячено праці таких зарубіжних дослідників, як М. Бреслер, М. Казаков, Р. Коллінз, А. Окара та ін. У вітчизняному науковому середовищі цій темі значну увагу приділяють такі вчені, як О. Онищенко, В. Горовий, В. Попик, Л. Чуприна та ін.

Соціальна солідарність означає спільність інтересів, однастайність, взаємозалежність і спільну відповідальність. У соціально-економічному сенсі соціальну солідарність можна визначити як принцип соціального існування, що передбачає

об'єднання ресурсів і можливостей суб'єктів для досягнення спільних цілей, при цьому інтереси кожного із суб'єктів знаходяться в рівновазі з інтересами спільності [2]. Саме тому соціальна солідарність є важливим чинником соціальної стійкості суспільства.

А. Окара виділяє такі типи солідарності: 1. Загальногромадянська (загальнонаціональна) солідарність (солідарність політичної нації): розвивається за допомогою символічного і культурного ряду (гімну, герба та інших символів державності), національної ідентичності, національної культури, національного інформаційно-комунікативного поля. Сюди ж відноситься загальнодержавна солідарність різних регіонів країни. 2. Етнічна, етнокультурна, мовна, расова, конфесійна солідарність: розвивається за аналогією із загальнонаціональною солідарністю, однак межі спільнот, які солідаризуються, можуть не збігатися з державними. 3. Локальна, регіональна, субетнічна солідарність: проявляється в культурних і в політичних аспектах – у сепаратизмі, у вимогах автономізації регіону чи федералізації країни. 4. Громадянська солідарність громадян та громадських організацій як членів громадянського суспільства: реалізується у створенні системи недержавних структур, що володіють соціальною суб'єктністю і можливістю впливати на державу і державну політику. 5. Повсякденна солідарність громадян: проявляється, в тому числі, проти держави, її органів і представників. 6. Трудова солідарність працівників і роботодавців: реалізується в поліпшенні роботодавцем умов праці, у збільшенні зарплати, у розподілі серед них частини прибутку. 7. Професійна (внутрішньогалузева) солідарність: реалізується у створенні профспілки, готового відстоювати, захищати і лобювати професійні та трудові інтереси перед державою. При цьому роботодавці і працівники солідаризуються проти держави. 8. Класова солідарність: реалізується шляхом створення політичного суб'єкта (партії, руху), готового висловлювати і відстоювати класові інтереси – аж до входження у владу або навіть захоплення влади. 9. Історична солідарність: проявляється в культивуванні зв'язку народу з майбутніми і минулими поколіннями, у так званій політиці пам'яті, заснованої на ідеологічно вмотивованій інтерпретації історичного процесу і системі уявлень про «загальне минулому». 10. Цивілізаційна солідарність країни з іншими країнами, які належать одного цивілізаційного ареалу: реалізується у створенні економічних і політичних блоків і союзів, в об'єднанні зусиль на міжнародній арені – включаючи взаємну підтримку в міжнародних організаціях, у відмові воювати один з одним, в наданні одна одній економічної і військової допомоги на пільгових умовах. 11. Екзистенціальна солідарність – «співтворчість» (синергія) людини і Творця, а також соборність як єдність членів церкви: реалізується в духовних практиках та культурній сфері [5].

Крім того, за джерелом походження солідарність поділяють на макросоціальну та мікросоціальну. В першому випадку, в якості її основи виступають макросоціальні ініціативи влади. У другому – соціальна солідарність ґрунтується на мікросоціальних зв'язках локальних соціальних спільнот, в яких, власне, і проходять соціалізація і життя індивідів. Макросоціальна солідарність здебільшого штучна і конструюється владою. Мікросоціальна солідарність «природна, так як формується з природного бажання індивіда вижити» [3]. Загальноновизнано, що мікросоціальна солідарність може існувати без солідарності на макрорівні і має більше значення для розвитку суспільства.

Класичними прикладами такої ситуації є випадки максимального відчуження влади і народу: окупації, диктатури, які не підтримуються більшою частиною населення. В історії є багато прикладів, коли зв'язки людей не тільки не слабшали в умовах відсутності солідарності на макрорівні, але й міцніли. Таким чином, саме мікросоціальна солідарність є необхідною умовою стабільного та гармонійного розвитку будь-якого суспільства.

М. Казаков зауважує, що солідарність часто означає солідарність проти когось, а значить може бути спрямована на дестабілізацію громадської ситуації. Вона може викликати або посилювати ворожість до тих, хто з якихось причин не виявляється об'єктом або учасником процесу конкретної солідаризації. Унаслідок цього існує проблема співвідношення різних форм групової солідарності між собою (класової, етнічної, релігійної, кланової, спорідненої, корпоративної і так далі), з більш широкими формами солідарності (загальнонаціональної, державної) і, нарешті, з загальнолюдською солідарністю.

На цьому етапі цивілізаційного розвитку, крім закладених у суспільстві уявлень і переконань, що склалися під впливом соціальних умов і попереднього досвіду, велику роль у формуванні мікросоціальної солідарності починають відігравати такі сучасні засоби масової комунікації як соціальні медіа. Вони є засобом горизонтальної комунікації і надають можливість усім користувачам мережі Інтернет створювати свої медіаканали. Можливості об'єднуватися в співтовариства відкривають для громадян нові можливості для взаємодопомоги та взаємовиручки. Ці можливості «визначаються обсягом соціального та індивідуального капіталу кожного з його учасників. Їхній спільний капітал акумулюється і при великому обсязі спільноти стає настільки високим, що рівняється за впливом на громадську думку з рівнем деяких державних соціальних інститутів» [6]. Саме з цієї причини, як заявляє у своєму дослідженні Р. Коллінз, «соціальна солідарність, сформована на мікрорівні, має величезний вплив на формування соціального порядку в локальних суспільствах» [4].

М. Бреслер зазначає, що у процесі вивчення створення та розвитку соціальних медіа був виявлений феномен солідарної поведінки їхніх учасників. Багаторазово можна спостерігати феномен взаємодопомоги в процесі комунікацій в соціальних медіа. «Диференціація пріоритету передачі інформації проходить не стільки за рахунок новизни або виключної важливості, скільки за рахунок особистих прохань членів соціальних медіа. Це може бути прохання надати допомогу в пошуку, поширенні або створенні будь-якої інформації, висловити схвалення матеріалу або фотографії, прокоментувати повідомлення, розмістити на своїй сторінці матеріал передплатника – «друга», а також проголосувати на його прохання. Така допомога не вимагає великих матеріальних чи тимчасових витрат і не містить зобов'язань чинити так надалі. Однак ці послуги сприяють посиленню динаміки комунікаційних зв'язків, посиленню процесів самовідтворення в співтоваристві, зміцнюють і перешкоджають розпаду співтовариства в цілому» [1]. Загалом виокремлюють декілька чинників, які сприяють формуванню мікросоціальної солідарності за допомогою соціальних медіа: почуття можливості впливати на загальний процес; відчуття участі у колективній справі – ти не один на один із системою; емоційне піднесення від процесу.

Якщо говорити про ситуацію в Україні, то сформована ситуація в нашій країні не передбачає у найближчому майбутньому досягнення високих ступенів макросоціальної солідарності. На думку більшості дослідників, сучасне українське суспільство глибоко розділене. Для досягнення макросоціальної солідарності необхідний високий рівень довіри до влади і суспільної консолідованості, яка забезпечується за рахунок єдності цілей і цінностей, інтересів і потреб. Однак деякі прояви мікросоціальної солідарності в нашій країні є. Наприклад, під час Євромайдану і з початком війни на Донбасі спостерігалась **активізація волонтерського руху в країні**. За даними дослідження GfK Ukraine, проведеного в листопаді 2014 року на замовлення Організації Об'єднаних Націй в Україні, майже чверть українців (23 %) мали досвід волонтерства; 9 % українців почали займатись волонтерством протягом 2014 року; основним напрямком діяльності волонтерів у 2014 році стала допомога українській армії та пораненим – цим займалися 70 % волонтерів. «На сторінках соцмереж волонтери організовують збір коштів та звітують про витрачені гроші. Успішно функціонують такі суспільні ресурси як: “Кожен може допомогти” (https://www.facebook.com/can.help.ua/timeline?ref=page_internal), Волонтерський десант в Міністерстві оборони України (<http://g.ua/kha8>), “Крила Фенікса”, Волонтерський рух автомобілістів України (<https://www.facebook.com/avtovolonter>) та інші» [7].

У соціальних медіа функціонують інші дієві проекти, спрямовані на вирішення локальних проблем. Наприклад, проект «УкрЯма» (<https://www.facebook.com/ukryama/>). Він об'єднує понад 2 400 користувачів, які борються з проблемами дорожнього покриття України. Ініціатива «Зробимо Україну чистою» (<https://www.facebook.com/LetsDoItUkraine/>) покликана виховувати у громадян дбайливе ставлення до життєвого простору. Вона залучає людей до дій з покращення довкілля, шляхом спільної організації масштабних екологічних акцій. Всі наведені приклади зародилися й існують у соціальних медіа. Завдяки формуванню мікросоціальної солідарності у тисяч українських громадян вони є яскравими громадянськими проектами.

Отже, *соціальні медіа є ефективним інструментом формування мікросоціальної солідарності в сучасному українському суспільстві*. А оскільки солідарність важлива для існування суспільства, то логічно було, якщо б уряд України підтримував мікросоціальні ініціативи громадян і займався підтримкою громадянського суспільства у соціальних медіа. Це можна здійснити, займаючись просвітницькою діяльністю про громадянські можливості в соціальних медіа, а також активно співпрацюючи з інтернет-лідерами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Бреслер М.* Социальная солидарность в информационном обществе [Текст] / М. Бреслер // Евразийский юридический журнал. – 2014. – №2. – С. 178–179.
2. *Джери Д.* Большой толковый социологический словарь / Д. Джери. – М. : АСТ, Вече, 1999. – Т. 2 – С. 528.
3. *Казаков М.* Социально-коммуникативные основы формирования социальной солидарности в сетевом (со)обществе: дисс. канд. филос. наук / М. Казаков. Нижний Новгород – 2014. – С. 18–20.

4. Коллінз Р. Програма теорії ритуала інтеракції / Р. Коллінз // Журнал соціології і соціальної антропології. – 2004. – Т. 7, № 1 (25). – С. 27–39.
5. Окара А. Соціальна солідарність як основа нового «миробудівельного» проекту [Електронний ресурс] // Перспективи. Фонд історическої перспективи. URL: <http://www.perspektivy.info/print.php?ID=51931>.
6. Соціальні мережі як чинник розвитку громадянського суспільства : [монографія] / [О. С. Онищенко, В. М. Горвий, В. І. Попик та ін.]; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2013. – С. 220.
7. Чуприна Л. Соціальні мережі як інструмент реалізації громадських ініціатив [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1085:sotsialni-merezhi-yak-instrument-realizatsiji-gromadskikh-initsiativ&catid=127&Itemid=460%20.
8. Волонтерський рух в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://g.ua/kKLw>.
9. Волонтерський рух України в цифрах і фактах (інфографіка) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://g.ua/kKLF>.

Стаття надійшла до редакції 12.08.2015

Прийнята до друку 22.08.2015

ROLE OF SOCIAL MEDIA IN THE FORMATION OF MICRO SOCIAL SOLIDARITY IN THE UKRAINIAN SOCIETY

A. O. Moldovanenko

*National University «Odessa juridical academy»,
Fontanska Str., 23, Odessa, Ukraine, 65009,
alpinall@rambler.ru*

Ukrainian society is deeply disintegrated. The lack of solidarity in society – one of the main factors of the crisis in the economic, political, social and spiritual spheres. Therefore, the problems of formation of social solidarity in Ukraine has not only theoretical but also practical importance. Our country is in step with global trends and inevitably enters into the information age. This significantly affects the very nature of social solidarity. Its main resource becomes information. Such solidarity arises on the basis of awareness of the unity of views and being in one community. A key role in the formation of such solidarity play a modern social media. They are an important tool for the conservation of traditional social relations and the formation of civil society. There are several factors that contribute to the formation of micro social solidarity through social media: a sense of possibility to influence the overall process; a sense of collective participation in the case; emotional lift from the process. The article deals with social media as a new tool the formation of social solidarity micro-level and analyzes the effectiveness of such solidarity. The social media are analysed as social mechanism that has communicational and informational influence on society at different levels including microsocial. It differs from the traditional media in a number of its characteristics. It is crucially important that social media can be instrumentalized for the creation of social solidarity as well as for generating social and political conflicts. This is important in the process of the democratization towards the political system of digital democracy that is based on the immediate civil participation in discussion and implementation of political decisions, transparency and accountability of the state authorities and officials, rational communication and structured inclusive public sphere.

Keywords: social media, microsocial solidarity, civil society.